TATIANA BUTNARU

Institutul de Filologie
(Chişinău)

VIZIUNI MITICO-FOLCLORICE ÎN CREAŢIA LUI ANATOL CODRU

Preferinţa pentru fondul mitic al folclorului românesc constituie o trăsătură esenţială a universului artistic al lui Anatol Codru, acesta îşi revigorează scrisul prin valorificarea tradiţiei populare, a viziunilor şi reprezentărilor ce caracterizează personalitatea creatoare a geniului anonim. Respectînd cu stricteţe principiile transfigurării populare, poetul încearcă, în acelaşi timp, să-şi meşteşugească versul potrivit unor concepte estetice şi elemente de sensibilitate modernă. În primul rînd, vom evidenţia subtilitatea metaforei mitice, marcată de profunzime şi lirism, determinată de experienţe existenţiale pe care le parcurge autorul în dramatica explorare a lumii prin ideea de preamărire a vieţii şi nostalgica resemnare în faţa curgerii ireversibile a timpului, prin bucuria simplă de afirmare a filozoficului „a fi" ca dovadă supremă a condiţiei umane. Elementul mitic este redimensionat din interior şi transpare în noutatea stilului modern, în tendinţa autorului de a-şi orienta preocupările artistice spre chintesenţa unei mitologii străvechi, determinată de motive şi viziuni simbolice deosebite. Metafora mitică suplineşte realitatea, ea descinde dintr-o învolburare existenţială cu deschidere spre o serie de valori şi semnificaţii ce au conotaţii simbolice inedite. De exemplu:

„Scăpărînd mărgele,
Plăişor de munte,
Cununii de stele,
Oraţii de nuntă...

Răsărit de soare,
Drăguţă mioară,
Iarba se-nfioară:
Plug la vînătoare.

Crăişor de mire,
Fire, nemurire,
Şi-n nemărginire
Piatră de citire."
(*Piatra de citire*)

Această complexitate de imagini poetice porneşte dintr-un simbol fundamental şi demonstrează, în plan artistic, redimensionarea dramatică a universului. Spiritul mioritic se îngemănează cu acea cuprindere cosmică în care pulsează duhul primar de baladă, este un cîntec şoptit al sufletului într-un moment de intensă efervescenţă lăuntrică. Cadrul cosmic în care se profilează această confesiune poetică este „spaţiul-matrice" ori „spaţiul

BDD-A25969 © 2008 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:54:07 UTC)

mioritic" al creatiei populare. Există aici o formă de proiectare cosmică în acest spaţiu mioritic, există o stare de plenitudine spirituală care îngemănează diferite tărîmuri ontologice: viaţa şi moartea, teluricul şi celestul, dragostea şi ura. Autorul transpune emoţiile afective ale mitului folcloric într-o tonalitate poetică personală alimentată de intuiţia populară, dar şi de propria sensibilitate scriitoricească. Metafora pietrei nu numai că-şi găseşte un punct de tangenţă, dar şi se suprapune simţirii mioritice, se integrează în acel ansamblu de orientări stilistice care, după sugestia lui L. Blaga, condensează trăsăturile esenţiale ale „sufletului românesc [1, p. 35]. Eul liric al lui A. Codru este atît de mult preocupat de această „metafizică a ideii de piatră", încît la un moment dat, asemenea personajului mitic, se vede „pe turn de piatră ridicat", ca, în cele din urmă, să-şi edifice propriul „mit personal", adică:

„Un mit al ei şi tot de piatră
Şi piatră-n piatră a săpat"
(*Pietrarii*)

Mitul pietrei, după cum vedem, este transfigurat în spirit mioritic şi semnifică „mitul lucrurilor" şi „îndărătnicia materiei în eternă mişcare şi transformare" [2, p. 8], este acea ctitorie sacră plămădită din cîntec şi durere, dintr-o izvodire fără de moarte a unei aspiraţii supreme, prin proiectarea resorturilor existenţiale cu o vastă sferă de cuprindere artistică. „Explorînd în mod creator valenţe artistice ale unor mituri naţionale sau universale, scrie cercetătorul M. Dolgan, A. Codru deseori e tentat să gîndească mitic el însuşi, adică inventează fabulaţii mitologice de factură modernă. Perceperea mitologică a contemporaneităţii îi permite poetului să creeze imagini arhetipale, cu ajutorul cărora el aruncă punţi de legătură primară între macrocosmos şi microcosmos, introduce în conştiinţa umană chintesenţa secretă a lucrurilor cu originile lor, interpretează în mod nou neliniştile epocii" [3, p. 451]. Prin intermediul sugestiei mitice A. Codru imprimă poeziei mai multă densitate artistică, emotivitate şi spirit creator. Poetica mitologizării amplifică căutările de fond şi formă, realizate simultan atît prin elemente de viziune, cît şi prin stilizarea motivelor lirice şi sublimarea imaginii artistice. Autorul evadează într-o configuraţie mitică datorită unor tehnici şi modele manieriste, fiind tentat de perspectiva lărgirii orizonturilor estetice prin atragerea unor motive populare „într-o rostire frumoasă, manierist-orfică" [4, p. 216]:

Din ochii mei
Co-
boa-
ră-o
Mioară
Cu
T
R
E
I
Cio
bă
nei...

BDD-A25969 © 2008 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:54:07 UTC)

Originea mitică a imaginii denotă o filozofie existențială încadrată în parametrii unei viziuni cosmice. Încîntarea în fața lumii se conjugă cu reveria unei dragoste pătimaşe, fapt care-l determină pe autor să se reintegreze în atmosfera mitică şi, prin succesiunea detaliilor simbolice, să participe la un act solemn de inițiere. Poetul consimte sensibilitatea populară, care presupune, în plan simbolico-metaforic, alternarea secvențelor de viață, identificarea sincretică de viziuni. A. Codru sacralizează stările şi trăirile sufleteşti, le integrează într-un spectacol existențial în care şi graiul, şi steaua, şi cei „trei ciobănei" „pendulează" între fabulosul mitic şi reprezentările imaginației sale creatoare:

„Pe un picior de plai,
Sfîntule grai,
Pămînt crezămînt,
Venind auzind,
Unde steaua arde
Aicea departe
Ca sîngele ţării,
Din piatra durerii,
Zidită adînc,
Pe sori care ning,
Pe cumpăna firii
De sfîntă citire
Şi-aducere-aminte,
Sărutînd cuvinte,
Suflete sfinte."
(*Eminescu*)

Ambele poezii converg spre aceeaşi orientare stilistică şi se află sub semnul interogației mioritice. Conceptul mitic devine, în acest sens, un model ipotetic, simbolul generator de idei şi reflecții lirice, este un mod de a privi lumea, creația, iubirea.

Jertfa Meşterului Manole implică ridicarea omului la o dimensiune simbolică prin care îşi manifestă rosturile sale existențiale circumscrise inițierii şi dăinuirii mioritice. Motivul nunții, preferat de autor, conferă versurilor noi conotații semantice. Astfel, poetul intuieşte „o intrare nouă în mit", unde, la „icoana jertfirii mioarei", coboară „baciul Manole", pentru ca:

„Din răscruce de veac, cu berbeci înfloriţi
El turma şi-o-nalţă cu turla spre soare,
Spre ultima jertfă a Mioarei fecioară,
La nunta de taină, surpînd-o-n părinţi."
(*La nunta de taină*)

Simbolurile şi imaginile poetice sugerează o încadrare în atmosfera mitică. „Nunta de taină" este o metaforă cu semnificații individualizatoare; ea aminteşte, prin transfigurare simbolică, de nunta mioritică ce se desfăşoară într-un context determinat de datele „unui anumit sentiment al destinului" [5, p. 125]. Figurația mioritică se concentrează într-o sinteză de ritual şi, după cum subliniază E. Munteanu, se înscrie ca un reflex „al nemuririi dacice"

BDD-A25969 © 2008 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:54:07 UTC)

[6, p. 172]. Spectacolul nunţii e lăsat, în cele din urmă, în plan vizionar, poetul este obsedat de ideea primară a mitului, pentru a revitaliza acele principii etice şi estetice prin care sînt intuite reperele sacre ale fiinţării omeneşti:

„O, ctitorie, o, turmă, o, mit –
Clopotniţa stînii purtată la gît...
Trage, Manole, tălăngile toate:
La nunta Mioarei dă zvon de nemoarte."
(*La nunta de taină*)

Situaţiile tragice sînt aplanate şi corelate cu nişte sugestii simbolice. De fapt, A. Codru se menţine în nişte situaţii poetice specifice, iar mitul îl determină să-şi recupereze stările şi trăirile sufleteşti din interior. Autorul recreează un univers de valori marcat „de sacru, de sublim şi frumos", iar eul liric este tentat de a „se dizolva" în elementele ancestrale ale universului:

„Dar niciodată-n lume nu s-a spus
Mai simplu, mai profund, mai fără-apus:
Ninge Isus,
Ninge Isus."
(*Şi Doamne, -n cerul nostru cît prinos*)

Metafora ninsorii, şi ea de sorginte mitică, poate fi circumscrisă, la fel ca la A. Blandiana, în sfera estetică a sublimului. Prin expresia „parcă-o nins cu Dumnezeu" sau „ninge Isus" este relevată o culminaţie a dăruirii omeneşti, autorul poetizînd desăvîrşirea omului prin sacrificiu şi creaţie. Privită dintr-un alt unghi, imaginea poate fi interpretată prin prisma înrudirii omului cu divinitatea, cu semnele unui cosmos sacralizat „răscumpărat prin moartea şi reînvierea Mîntuitorului" [7, p. 249].

În tendinţa de a releva perenitatea sacrificiului adus pe altarul slujirii frumosului, de a proiecta sinteza „unei existenţe care s-a identificat cu frumosul şi s-a devotat creaţiei" [8, p. 115], se întrevede suprapunerea diferitor niveluri mitice. Spaţiul spiritual mitic se reconstituie prin împletirea diverselor elemente, fie de provenienţă biblică, fie ce ţin de experienţa creatoare a artistului căutător al absolutului, plăsmuitor al celor mai nepieritoare valori. Apartenenţa la universul miticului derivă şi din sugestia metaforică a acestor „ninsori ancestrale", „ei parcă-n albul pietrei ning", aprofundînd noblеţea sufletească a eului creator.

Asemenea altor poeţi contemporani, A. Codru încearcă să dramatizeze substanţa narativă a mitului folcloric, să-i confere noi valenţe afective. Astfel, în poezia *Meşterul Manole* autorul reconstituie imaginea creatorului destinat jertfei, aşa cum se profilează în mit. Drama omului cuprins de ideea desăvîrşirii spirituale prin creaţie, devine o metaforă a însufleţirii şi efervescenţei lăuntrice, o metaforă a sensibilizării cosmice. În această ordine de idei, O. Papadima vorbeşte despre „ideea sacrificiului maxim", ceea ce, în opinia sa, înseamnă că „cel care plăteşte este însuşi creatorul obligat să se jertfească în numele celui mai înalt ideal omenesc – creaţia" [8, p. 218]. Or, poetul atinge suprema ipostază a mitului prin creaţia autentică, prin zbuciumul mistuitor în căutarea absolutului. Obsedat de „genunchiul pietrei", eroul liric din poemul lui A. Codru se transformă

BDD-A25969 © 2008 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:54:07 UTC)

în „meşterul Manole” pentru a trăi „sublimarea sofianică” [2, p. 177] a sentimentelor universal-omeneşti. El se contopeşte, asemenea personajului mitic, cu „marile comori dintotdeauna” şi parcurge traiectoria timpului, sfidînd cu îndrăzneală toate barierele lui. În pofida caracterului efemer al existenţei, această metaforă semnifică dobîndirea perenităţii prin vocaţie şi cutezanţă creatoare, printr-o disponibilitate „spre veşnica rotire a meditaţiei în sfera poeziei” [9, p. 215]. Modelul „mitopo(i)etic” despre care vorbeşte M. Cimpoi într-un eseu, este „incomensurabil” şi atrage-n „jocul textualizat o mulţime de semnificaţii care se condensează cu de la sine putere” [4, p. 216]. A. Codru creează imaginea unui tip de creator complex, etalonul unei spiritualităţi desăvîrşite şi are tangenţă cu:

Pietrarii vecilor de piatră,
În piatra pietrei nemurind...,
Coboară în propria lor soartă,
Unde de vii s-au fost zidit.
(*Pietrarii*)

Plasată într-un alt context, sugestia mitică a creatorului capătă o nouă densitate estetică. Şi dacă:

„Meşterul Manole mi-a fost mare neam
De-a zidit-o-n zid pe sora mea...”

atunci

„...sora mea a fost fîntînă,
Din sămînţa ce-o aduse vîntul,
Şi-a băut-o meşterul cu mîna,
C-a rămas în palmă doar pămîntul.”
(*Meşterul Manole*)

Metafora are o valoare unică, prin ea este exprimată setea de adîncime spirituală, de primenire sufletească. În ultimă instanţă, autorul revine la imaginea tradiţională a fîntînii pentru a se sincroniza cu marea poezie din arealul cultural românesc. Ideea metamorfării meşterului în fîntînă, caracteristică şi transfigurării simbolice a mitului, încheie, apoteotic, poezia lui N. Labiş şi transpare ca o simbolică întruchipare a suferinţei şi jertfei la Gh. Tomozei, N. Stănescu, A. Blandiana, L. Damian ş. a.; e o metaforă de continuă aducere aminte, de reîmprospătare sufletească. Ea constituie o chezăşie a cîntecului pururi viu despre frumuseţea dăruirii, despre condiţia supremă a existenţei omeneşti, desăvîrşită prin dragoste şi creaţie. E „dimensiunea scump plătită a frumosului”:

„Fîntîna curge-n brazde şi ulcioare,
Fără odihnă,
fără uitare,
fără somn.”
(N. Labiş, *Meşterul*)

BDD-A25969 © 2008 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:54:07 UTC)

La A. Codru, imaginea fîntînii apare în cele mai diverse structuri lirice, în cele mai diferite intonaţii, pentru a prolifera semnificaţia ei conceptual-artistică. Fîntîna e o oază permanentă de lumină, de revelaţie sufletească, de unde izvorăsc, asemenea versurilor din baladă, acorduri lirice copleşitoare, de o vibrantă emotivitate. Ca în viziunea lui Brîncuşi, fîntîna îi adună pe toţi la „o masă a tăcerii". În continuare, fîntîna este comparată cu „un turn de mănăstire", ea capătă conturul „unui cer de apă", imagine a întinderii cosmice. Prin intermediul unor metafore-intertextuale, A. Codru invocă imaginea fîntînii de la dimensiunea ancestrală a universului, prin dangătul „clopotelor răscolite-n piatră", adunate sus „peste cupole", prin murmurul de ape, din „sfere şi scînteie" şi rosteşte un „nume săpat în adînc" în „stratul de piatră". Cadrul mitico-folcloric este adaptat unor noi resorturi sufleteşti. Itinerarul spiritual al lui Manole, imboldul spre creaţie îşi găseşte continuare în sufletul femeii, „sora mea" care acceptă sacrificiul pentru împlinirea menirii sale supreme – de dăruire şi continuitate. De aceea, asocierea fîntînii cu „sora mea" îşi găseşte echivalenţă simbolică în mitul folcloric şi semnifică, în ambele cazuri, îndemnul spre marile începuturi, spre asumarea „veşnicului început şi a veşnicei continuări" [10, p. 8].

Fîntîna e comoara spiritualităţii, e lacrima durută, cristalizată în eternitatea fiinţării neamului. Prin versul final:

„Beau în cinstea celui ce-n ţărînă
Şi-a cioplit doar numele Fîntînă."
(*Meşterul Manole*)

A. Codru aprofundează ideea de bază a poeziei, cea despre sacrificiul suprem al omului. Este o metaforă a evocării în care s-a condensat „cîntec mare-n stropul tău să sune", ca să întreţină vie flacăra creaţiei şi patima iubirii pentru frumos. În esenţialitatea lor simbolică, elementele mitico-folclorice aprofundează toate impulsurile şi trăirile universului artistic al lui A. Codru, îi deschide noi căi de explorare lirică, nuanţîndu-i capacitatea de interiorizare reflexivă.

REFERINŢE BIBLIOGRAFICE

1. Blaga L., *Trilogia culturii.* – Bucureşti, 1969.
2. Codru A., *Mitul personal.* – Chişinău, 1986.
3. Dolgan M., *Anatol Codru: de la metafora obsedantă la mitul personal // Literatura română postbelică. Integrări, valorificări, reconsiderări.* – Chişinău, 1998.
4. Cimpoi M., *Critice. Orizont mioritic, orizont european.* – Craiova, 1970.
5. Ornea Z., *Tradiţionalism şi modernism în deceniul al treilea.* – Bucureşti, 1970.
6. Munteanu E., *Motive mitice în dramaturgia românească.* – Bucureşti, 1982.
7. Eliade M., *De la Zalmoxis la Genghis-Han.* – Bucureşti, 1980.
8. *Izvoare folclorice şi creaţie originală.* – Bucureşti, 1970.
9. Ciompec Gh., *Motivul creaţiei în literatura română.* – Bucureşti, 1979.
10. Cimpoi M., *Focul sacru.* – Chişinău, 1971.

BDD-A25969 © 2008 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-10-30 05:54:07 UTC)